

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-80-131>

УДК 330.322.1:330.354:620.91

ЄВРОПЕЙСЬКІ ПІДХОДИ ДО ПУБЛІЧНОГО ІНВЕСТИВАННЯ ЗЕЛЕНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ НА ЛОКАЛЬНОМУ РІВНІ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД¹

EUROPEAN APPROACHES TO PUBLIC INVESTMENT IN GREEN TRANSFORMATION AT THE LOCAL LEVEL: FOREIGN EXPERIENCE

Нестор Ольга Юріївна

кандидат економічних наук,
науковий співробітник відділу регіональної фінансової політики,
Державна установа «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього
Національної академії наук України»
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-5204-4828>

Шульц Ерік Петрович

аспірант,
Державна установа «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього
Національної академії наук України»
ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-7202-6002>

Nestor Olha, Shults Eri

Dolishniy Institute of Regional Research of NAS of Ukraine

Стаття присвячена аналізу європейського досвіду публічного інвестування зеленої трансформації на локальному рівні. Актуальність теми зумовлена євроінтеграційними прагненнями України з урахуванням набуття нею статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу, а також необхідністю повоєнного відновлення України з урахуванням європейського досвіду публічного інвестування зеленої трансформації на локальному рівні. Органи місцевої влади (тобто локальний рівень управління) відіграють центральну роль у процесі сприяння підвищенню стійкості до зміни клімату та скороченню викидів парникових газів, створенні захисної інфраструктури, ефективному плануванні землекористування, що, в свою чергу, сприяє стійкості до зміни клімату. Теоретико-методологічною базою дослідження є наукові праці зарубіжних та українських вчених, а також ряд матеріалів Світового банку, Європейського Центрального Банку, Європейського Інвестиційного банку. Запропоновано рекомендації з імплементації зарубіжного досвіду публічного інвестування зеленої трансформації на локальному рівні в Україні.

Ключові слова: публічне інвестування, зелена трансформація, локальний рівень, повоєнне відновлення, сталий розвиток, економічний розвиток.

The article is devoted to the problem of analysing the European experience of public investment in green transformation at the local level. The relevance of the topic under study is due to Ukraine's European integration aspirations (and its acquisition of the status of a candidate for accession to the European Union), as well as the need to take into account the European experience of public investment in green transformation at the local level during the post-war reconstruction of Ukraine. The local level of governance (i.e. local authorities) in European countries plays a central role in the process of promoting increased resilience to climate change and reducing greenhouse gas emissions, creating protective infrastructure, effective land use planning, and this, in turn, contributes to resilience to climate change. The theoretical and methodological basis of the study is the scientific works of foreign and Ukrainian scientists, as well as analytical materials of authoritative international organisations – the World Bank, the European Central Bank, and the European Investment Bank. The results of the study show the important role of European local authorities in implementing green transformation, especially in terms of public investment. The article

¹ Дослідження проведено в межах проєкту «Публічне інвестування зеленої трансформації територіальних громад», що виконується за результатами конкурсу науково-дослідних робіт молодих вчених НАН України на 2025-2026 рр. (номер державної реєстрації 0125U002865).

examines the trends in public investment in green transformation at the local level. It is determined that over the past decades, the number of municipalities investing in green initiatives has increased significantly. It is concluded that financial and regulatory barriers are the main obstacles to public investment in green transformation at the local level. The experience of public investment in green transformation at the local level is analyzed, in particular, on the example of Austria, Estonia and Turkey in terms of local climate change mitigation and adaptation programs. The Polish experience in public investment in green transformation at the local level is considered. It is concluded that in Poland, municipal financing can play a driving role in the process of green transformation of local governments, the development of green markets and the promotion of private capital mobilization.

Keywords: public investment, green transformation, local level, post-war reconstruction, sustainable development, economic development.

Постановка проблеми. Зміна клімату та погіршення стану навколишнього середовища є величезною загрозою як у глобальному вимірі, так і для Європейського Союзу зокрема. Оскільки держави-члени ЄС є одними з основних джерел накопичення парникових газів в атмосфері з часів промислової революції, то ЄС має не лише відповідальність, але й обов'язок перед рештою світу, очолюючи глобальні зусилля щодо пом'якшення наслідків зміни клімату. Органи місцевої влади (тобто локальний рівень управління) можуть зробити вагомий внесок у процес пом'якшення кліматичних змін, оскільки часто саме вони відіграють центральну роль у процесі сприяння підвищенню стійкості до зміни клімату та скороченню викидів парникових газів, створенні захисної інфраструктури, ефективному плануванні землекористування, що, в свою чергу, сприяє стійкості до зміни клімату. З огляду на зазначене, органи місцевого самоврядування мають можливості здійснювати інвестиції, що відповідають місцевим потребам та глобальним кліматичним пріоритетам, оскільки ефективні дії щодо зміни клімату вимагають застосування локального підходу, розбудови регіонального та локального адміністративного й фінансового потенціалу, а також практикування багаторівневого управління [1]. Проблематика публічного інвестування зеленої трансформації територіальних громад є актуальною з огляду на євроінтеграційні прагнення України, враховуючи набуття нею статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу, а також необхідністю повоєнного відновлення України з урахуванням європейського досвіду публічного інвестування зеленої трансформації на локальному рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розвитку регіонів, територій, зокрема їх сталому розвитку присвячені праці К. Вілер, К. Лафітт, Й. Кімура, І. Чатрі [1], Б. М. Данилишина, Е. М. Забарної, М. І. Зверькова, Б. Т. Кліяненка, А. І. Ковальова, А. В. Мовчанюк, О. П. Осики, Н. В. Сментини.

Проблематику управління публічними інвестиціями розглянули зарубіжні вчені Р. Аженор, Л. Дж. Гітман, М. Д. Джонк, Дж.-Х. Кім, Дж. А. Фаллов та С. Грум, Дж. М. Кейнс, Р. Ката, Р. Пітера [2], П. Самуельсон, Дж. Стігліц, Ф. Чернілья, Ф. Сарачено [3], а також українські вчені О. М. Гришкевич, О. А. Івашко, М. Карлін, В. Кириленко, О. А. Линник, Л. О. Рибіна, Г. Рижкова, О. П. Славкова, І. З. Сторонянська, С. Федосов та інші.

Питання публічних інвестицій в інфраструктуру у працях піднімали зарубіжні науковці, зокрема Дж. Гломм та Б. Равікумар, А. Гавліковська-Фік [4], А. М. Перейра, Х. М. Андрас, Т. Бендінг, Дж. Деланоте, І. Дос Сантос, Н. Гілсон, Н. Гюйо, П. Харастосі, А. Колєв, А. Мартенс, Т. Олейнік, Дж. Шанц, Е. Сінотт, М. Вольскі [5].

Розгляду питань повоєнного відновлення, управління публічними інвестиціями, зеленої трансформації присвячені також дослідження міжнародних організацій, серед яких ООН, Світовий банк [6], ОЕСР, МБРР, МВФ, ЄБРР, ЄЦБ [7], ЄІБ [8] та ін., що свідчить про важливість та актуальність досліджуваної тематики.

Проте, детальнішого вивчення потребує проблематика публічного інвестування зеленої трансформації на локальному рівні, зокрема аналіз європейської практики.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження європейського досвіду публічного інвестування зеленої трансформації на локальному рівні та розроблення рекомендацій з його імплементації в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перш за все, доцільно розмежувати поняття «зелена трансформація» та «зелений перехід». Під «зеленим переходом» ми розумітимемо широкомасштабний поетапний процес переходу до зеленої економіки. Під «зеленою трансформацією» розумітимемо комплексний, глибокий та фундаментальний зсув у функціонуванні для досягнення сталості, що передбачає глибокі структурні зміни в усіх секторах. Якщо говорити більш

спрощено, то під «зеленою трансформацією» можна розуміти практичну реалізацію «зеленого переходу». Публічне інвестування є одним із шляхів реалізації зеленої трансформації на локальному рівні, і вивченню європейського досвіду його здійснення присвячене наше дослідження.

Доцільно згадати про складнощі у дослідженні європейського досвіду публічного інвестування зеленої трансформації на локальному рівні. Зазначимо, що зеленій трансформації на локальному рівні присвячено не так багато наукових та аналітичних праць. Публічному інвестуванню зеленої трансформації на локальному рівні – ще менше, оскільки, попри широку назву публікацій, вони часто стосуються лише енергетичного переходу чи певних аспектів зеленого переходу. Також складнощі виникали через те, що дані про європейську практику зеленого переходу та публічного інвестування здебільшого стосуються національного рівня. У випадку субнаціональних органів влади (тобто регіонального та локального рівня управління) інформація часто є агрегованою, без розподілу окремо за регіональним та локальним рівнями.

Говорячи про європейський досвід публічного інвестування зеленої трансформації на локальному рівні, варто спершу зупинитися на тенденціях, які можна виокремити у практиці країн-членів ЄС, а вже потім детальніше розглянути приклад конкретної країни.

Зважаючи на глобальні тенденції зміни клімату, органам місцевої влади потрібно збільшувати свої інвестиції, пов'язані з кліматом. У Європейському Союзі частка регіональних та місцевих органів влади у важливих для клімату публічних інвестиціях складає 69%. Хоча вони й збільшили важливі для клімату інвестиції впродовж 2009-2019 років на 1,4% щорічно, проте у ряді європейських країн величина цих інвестицій залишалась стабільною або скоротилася. Багато органів влади, у тому числі місцевого рівня зазначали, що їхні потреби у зелених інвестиціях не були закриті. Також багато європейських місцевих органів влади стикаються з труднощами під час спроб забезпечити фінансування для зелених інвестицій, або ж інвестицій у зелену трансформацію.

У Європейському союзі органи місцевого самоврядування здійснюють вагомий частку важливих для клімату витрат та інвестицій. Вони відповідають за такі пов'язані з кліматом сфери, як охорона навколишнього серед-

овища, управління відходами, управління водними ресурсами, житло, транспорт та енергетика. Їм також належить ключова роль у створенні захисної інфраструктури, (наприклад, захисту від повеней, затоплень, розмивання узбереж). Проте, перед місцевими органами влади стоїть також низка викликів щодо здійснення таких інвестицій, а багато з них не можуть задовольнити свої інвестиційні потреби [1].

За інформацією Європейського інвестиційного банку, більшість (60%) муніципалітетів у Європейському Союзі вважали свої інвестиції у адаптацію до зміни клімату та інфраструктуру з її пом'якшення у період з 2020 по 2023 рік недостатніми. Муніципалітети у економічно розвиненіших регіонах Європи планували збільшити свої інвестиції у найближчі роки, у той час як муніципалітети з менш розвинених економічно європейських регіонів були менше впевненими щодо збільшення своїх інвестицій у кліматичні проекти [8].

У двох третинах європейських країн (щодо яких є дані) кліматичні інвестиції регіонального та локального рівнів зросли приблизно на 85% у період 2001-2019 років. У шести країнах Європи (Данія, Угорщина, Румунія, Хорватія, Норвегія та Словаччина) упродовж 2009-2019 років середньорічне зростання інвестицій органів влади регіонального та локального рівня склало понад 5%, що, ймовірно, свідчить про пріоритетність кліматичних інвестицій для країн, але може бути свідченням і делегування обов'язків (наприклад, у Данії було делеговано екологічні обов'язки, пов'язані із забрудненням ґрунту, картографуванням та видобутком сировини). Приблизно у третині європейських країн кліматичні інвестиції регіонального та локального рівнів залишалися стабільними або скоротилися (середньорічне зниження кліматичних інвестицій регіонального та локального рівнів становило 8% в Іспанії, 10% у Литві та 15% у Ірландії). Тенденцію до скорочення можна пояснити частково заходами жорсткої економії як реакцією на кризу 2008 року та централізацією деяких обов'язків (наприклад, функції водопостачання та управління відходами в Ірландії) [1].

У країнах-членах ЄС органи влади регіонального та місцевого рівнів домінували у двох сферах: у сфері житлово-комунальних послуг майже всі капітальні інвестиції були місцевими (88% усіх державних капіталовкладень у 2019 році); в охороні навколишнього середовища, що включає звітність про

управління відходами, переважна більшість капітальних інвестицій були місцевими (74% у 2019 році). Протягом останнього десятиліття місцева частка витрат на житлово-комунальні інвестиції навіть зросла, незважаючи на несприятливі економічні умови. Це ще раз підкреслює роль органів влади регіонального та місцевого рівнів у наданні державних послуг, пов'язаних зі зміною клімату, зеленим розвитком та захистом навколишнього середовища. Інвестиції, пов'язані з транспортом, які належать до економічних питань, майже однаково реалізуються національним та місцевими рівнями влади у Європі. Місцеві органи влади можуть зробити набагато більше для покращення навколишнього середовища, окрім інвестування у покращення муніципальних послуг. Місцеві стратегії управління екологічними ризиками впливають не лише на муніципальні послуги, але й на інших учасників, таких як бізнес та громадяни [7].

В останні десятиліття органи влади регіонального та місцевого рівнів отримали додаткові обов'язки щодо здійснення витрат завдяки процесам децентралізації та, як наслідок, стають дедалі важливішими публічними інвесторами. У 2020 році органи влади регіонального та місцевого рівнів відповідали за 35% публічних витрат в ЄС. Витрати органів влади регіонального та місцевого рівнів становили 18,3% ВВП в ЄС. Багато обов'язків щодо здійснення витрат розподіляються між національними органами влади та органами влади регіонального та місцевого рівнів [3].

За даними опитування муніципалітетів про стан інвестицій у місцеву інфраструктуру в Європі, проведеного Європейським Інвестиційним Банком (ЄІБ) у 2022-2023 рр., більшість муніципалітетів Європейського Союзу планували збільшити інвестиції для боротьби з глобальним потеплінням та соціальної інфраструктури, такої як державні школи та житло. Інвестиції урядів регіонального та місцевого рівнів значно зросли у 2023 році, склавши близько двох третин від загального обсягу державних інвестицій в ЄС. Це збільшення відображає як подолання накопиченого за останнє десятиліття інвестиційного дефіциту, так і посилення інвестиційного тиску на органи влади регіонального та місцевого рівнів в кількох сферах, таких як захист клімату, соціальні питання та транспорт.

Постійною проблемою для багатьох муніципалітетів ЄС у здійсненні інвестицій (зокрема спрямованих на зелену трансформацію) є фінансові та регуляторні бар'єри,

що на думку майже двох третин муніципалітетів є основними перешкодами для інвестицій. Обидві ці перешкоди стали ще значнішими з 2022 року. Інші перешкоди стали менш значними, наприклад, наявність необхідного технічного потенціалу, технологічна невизначеність та необхідність узгодження з іншими муніципалітетами та зацікавленими сторонами.

Значна нестача експертів з екологічної та кліматичної оцінки, а також інженерно-технічних навичок продовжує перешкоджати інвестиційним програмам у європейських муніципалітетах, у тому числі спрямованим на зелену трансформацію. Нестача експертів з екологічної або кліматичної оцінки та з інженерно-технічного спрямування названа основною перешкодою для 30% та 26% муніципалітетів відповідно. Це питання особливо гостро стоїть у перехідних та менш розвинених регіонах, де муніципалітети мають труднощі з наймом таких експертів. З точки зору навичок, необхідних для реалізації інвестицій у 2024 році, експертиза з правових та регуляторних питань перевищила експертизу в тендерах та закупівлях.

Говорячи про оцінку муніципальних інвестиційних проектів, у тому числі спрямованих на зелену трансформацію на локальному рівні, лише меншість муніципальних інвестиційних проектів незалежно оцінюється на предмет фінансової стійкості, впливу проекту або кліматичних наслідків на етапі оцінки або незалежної оцінки ex-post. Оцінка фінансової стійкості є найчастішою формою незалежної оцінки, і понад третина проектів була перевірена таким чином у 2023 році. Позачергові оцінки впливу проектів або їх впливу на стійкість до зміни клімату та адаптацію до нього проводилися приблизно для чверті проектів. Більші муніципалітети, зокрема ті, що мали населення понад 50 000 осіб, як правило, проводили більше оцінок [5].

Розглядаючи питання фінансування муніципальних інвестицій, за результатами опитування ЄІБ можна підсумувати, що муніципалітети переважно поклалися на власні ресурси, державні трансферти та фонди ЄС. Окрім використання власних ресурсів, муніципалітети переважно поклалися на фінансування конкретних проектів – капітальні трансферти/субсидії/інвестиційні гранти – від центрального та регіонального урядів, а також ресурси ЄС для інвестиційних цілей.

Зовнішнє фінансування, наприклад, залучене через ринки капіталу, становило лише

невелику частину загального фінансування (близько 15% або менше). Менш розвинені регіони мали обмежений доступ до кредитів і більше поклалися на концентровані джерела фінансування від урядів та ЄС. Також менш розвинені регіони мали найвищу відносну частку фінансування конкретних проєктів (60%), тоді як більш розвинені регіони більше залежали від власних ресурсів (49%) та зовнішнього фінансування (майже 20%). Менше половини муніципалітетів зверталися за зовнішнім фінансуванням (449), з них близько половини отримали повну суму бажаного фінансування (52%). Порівняно із Західною та Північною Європою, менша частина муніципалітетів Центральної та Східної Європи та Південної Європи отримала загальну суму зовнішнього фінансування.

Фінансові інструменти, що надаються ЄС для фінансування майбутніх інвестицій в інфраструктуру були критично важливими для значної та зростаючої частки європейських муніципалітетів. Для запланованих інвестиційних проєктів найпоширенішим джерелом фінансування для муніципалітетів були гранти ЄС (83%) та державні трансферти на капітальні проєкти (74%). Зацікавленість у використанні іншого джерела фінансування ЄС – фінансових інструментів, що фінансуються ЄС, – значно зросла, оскільки потенційно його планували використовувати близько 60% муніципалітетів (порівняно з приблизно 40% у 2022 році). Це, наприклад, могло бути перетворення грантів на гарантії, які потім можна використовувати для залучення фінансування на вищих рівнях від банків, або інші види фінансування. Нарешті, пряме ринкове фінансування відіграло набагато меншу роль – його розглядав лише приблизно кожен третій муніципалітет, причому муніципалітети з вищим рівнем доходу та більші муніципалітети, як правило, мали кращу можливість його залучати.

Зросла кількість муніципалітетів та міст, що інвестують у зелені ініціативи. За даними опитування Європейського Інвестиційного Банку, їх кількість помітно вища, аніж у 2022 році. Однак, незважаючи на ці позитивні тенденції, більш розвинені регіони все ще мають провідні позиції. Муніципалітети та міста все ще більш песимістично налаштовані щодо наслідків зміни клімату. Наслідки зміни клімату також сприймаються як питання для занепокоєння. Ці результати загалом відповідають висновкам опитування Європейського Інвестиційного Банку, проведеного у 2022 році. Геополі-

тичні ризики вважаються більшою проблемою в регіонах Південної Європи та Центральної та Східної Європи, ніж у регіоні Західної та Північної Європи [5].

Підіймаючи питання європейської практики публічного інвестування зеленої трансформації (на локальному рівні зокрема), розглянемо приклади Австрії, Естонії та Туреччини в частині місцевих програм пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптації до них.

Загальнонаціональні програми фінансування в Австрії були зосереджені на таких сферах: енергетична реконструкція житлових та громадських будівель; енергоефективність у контексті програм житлових субсидій федеральних земель (Länder); інфраструктура для боротьби з повенями та снігозахисту. Заходи захисту від повеней часто фінансувалися кількома муніципалітетами за співфінансування з боку федерального уряду та федерального уряду.

В Естонії з середини минулого десятиліття діяли централізовані субсидовані місцеві програми енергоефективності, спрямовані на підтримку інвестицій місцевих органів влади в енергозбереження громадських будівель. Вони фінансувалися за рахунок доходів від продажу викидів CO₂. Ця бюджетна підтримка була доступна для сприяння будівництву будівель місцевих органів влади з майже нульовим енергоспоживанням (20 мільйонів євро) та переобладнання існуючих будівель місцевих органів влади (10 мільйонів євро). Ці енергозберігаючі заходи знижували витрати на утримання громадських будівель. Інші поширені заходи з розвитку місцевої енергоефективності включали модернізацію вуличного освітлення світлодіодними технологіями, збільшення використання нових технологій опалення шляхом реконструкції котелень та систем опалення, а також перехід споживачів на місцеві теплові мережі.

У Туреччині Національний проєкт «Нуль відходів» мав на меті управління відходами відповідно до принципів сталого розвитку, залишаючи майбутнім поколінням чисту Туреччину та придатний для життя світ. Програму було запущено у 2017 році, її реалізувало Міністерство навколишнього середовища, урбанізації та зміни клімату, а локалізацію здійснював Союз муніципалітетів Туреччини (UMT). Муніципалітетам рекомендувалося використовувати моделі «Нуль відходів» у своїх громадських будівлях. UMT надавав технічну допомогу муніципалітетам, щоб забезпечити їхню готовність до сертифікації вищого рівня.

Також було запущено проект «Нуль відходів Блакитний» для захисту морів та узбережжя Туреччини. Потенційна економічна економія оцінювалася в 17 мільярдів турецьких лір, з прямим працевлаштуванням 100 000 осіб та щорічною економією в 20 мільярдів турецьких лір.

Проект базувався на «Системі нульових відходів» – семиетапній дорожній карті, якої мали дотримуватися компанії, установи чи організації, що брали участь у програмі. Дорожню карту розробило Міністерство довкілля, урбанізації та зміни клімату. УМТ організовував національні конкурси для муніципалітетів з метою просування певних тем, наприклад, конкурс проектів та ідей «Нульові відходи», організований у 2020 році, в рамках якого 20 муніципалітетам було надано гранти у розмірі 500 000 турецьких лір (31 000 євро).

Між 2017 і 2020 роками проект допоміг заощадити 397 мільйонів тонн сировини, 315 мільйонів кіловат-годин енергії, 345 мільйонів кубічних метрів води та 50 мільйонів барелів нафти. За той самий період завдяки проєкту було зібрано 17 мільйонів тонн придатних для використання відходів, вдалося запобігти викидам 2 мільярдів тонн парникових газів та врятовано 209 мільйонів дерев [7].

Доцільно детальніше розглянути досвід Польщі щодо процесу публічного інвестування зеленої трансформації на локальному рівні. З початку 1990-х років Польща запровадила ринкову економіку, інтегрувалася в економіку Євросоюзу й глобальні ланцюги поставок, а також досягла стабільного економічного зростання. До важливих завдань, що стоять перед країною, належить забезпечення інклюзивного та екологічно сталого зростання шляхом підвищення продуктивності, конкурентоспроможності та стійкості в контексті численних зовнішніх потрясінь. Фактично, Польща залишалася однією з найбільш енерго- та газомістких економік ЄС, за рівнем інтенсивності викидів поступаючись лише Болгарії. Високі ціни на енергоносії та їх постійне зростання, зокрема через зростання вартості дозволів на викиди CO₂ та через війну в Україні у комплексі з високою енергомісткістю економіки та високим рівнем викидів можуть спричинити проблеми для конкурентоспроможності країни в майбутньому. Відповідно, Польщі (як і іншим країнам ЄС), для досягнення сталого зростання необхідно відокремити зростання від споживання енергії та зменшити високий рівень викидів парникових газів від своїх джерел енергії.

Вищий рівень інвестицій (як публічних, так і приватних) є одним із шляхів стимулювання довгострокового зростання Польщі та сприяння переходу до екологічнішої моделі зростання.

Як член Європейського Союзу, Польща має складну систему управління кліматом, яка поєднує рішення ЄС та механізми місцевого управління. Країна має один із найнижчих показників упровадження еколого-інноваційних рішень серед країн ЄС та низьку кількість зелених патентів на особу, проте має і значні можливості для підвищення ефективності викидів у житловому секторі, централізованому теплопостачанні та транспорті [6].

Каталітичну роль у Польщі у процесі зеленої трансформації органів місцевого самоврядування, розвитку зелених ринків та сприянні мобілізації приватного капіталу може відігравати муніципальне фінансування. Органи місцевого самоврядування є потенційним джерелом багатьох проектів, що мають право на зелене фінансування. Особливо це стосується таких галузей, як транспорт, інфраструктура та комунальні послуги, опалення, ремонт будівель та житла, або охорона навколишнього середовища, за які вони відповідають. Багато з цих проектів є суспільними благами, які навряд чи можуть бути реалізовані приватними суб'єктами самостійно. Органи місцевого самоврядування також є власниками та експлуатують великий фонд громадських будівель, таких як офіси, школи та лікарні. Оскільки пропозиція інвестиційно придатних для інвестування зелених проектів з боку державного сектору та компаній все частіше розглядається як вузьке місце для зеленого фінансування в Польщі [9; 4], усунення інституційних бар'єрів у доступі муніципалітетів до фінансових ринків має стати пріоритетом для країни. Інформація про досвід участі місцевих органів влади в інвестиціях, пов'язаних із кліматом, може дати певне уявлення щодо їх масштабів у майбутньому. Вартість інвестицій місцевих органів влади в низьковуглецеві енергетичні проекти з 2013 по 2019 рік склала 9 млрд злотих, причому основна частина фінансування надійшла з фондів ЄС (66 відсотків) і лише 25 відсотків було надано комерційними банками.

Частка інвестицій місцевих органів влади у низьковуглецеві технології за цей період змінювалася щорічно, проте вони становили приблизно 7 відсотків усіх інвестицій [10]. Вартість інвестицій місцевих органів влади в модернізацію будівель дорівнювала 10 млрд

злотих, причому 72 відсотки цієї суми надійшло з фондів ЄС, а менше 20 відсотків – з комерційних банків. Інвестиції місцевих органів влади становили 43 відсотки всіх інвестицій у цій галузі [11].

Дуже важливими елементами сталого економічного розвитку та зеленої трансформації на всіх рівнях, зокрема на локальному є розвиток відновлюваних джерел енергії, низьковуглецева економіка та підвищення енергоефективності економіки. У Польщі на місцевому рівні процес енергетичного переходу був активізований за останні 12 років завдяки внеску фондів Європейського Союзу (ЄС), зокрема, Оперативної програми «Інфраструктура та довкілля 2014–2020» (OP&E). Частка відновлюваних джерел енергії в загальному обсязі первинної енергії зросла у 2016–2020 роках з 13,7% до 21,6%, а у валовому кінцевому споживанні енергії – з 11,4% до 16,1%. Енергія, вироблена фотоелектричними елементами у 2016 році, становила 123,9 МВт, а у 2020 році – вже 1957,9 МВт; тобто майже в 16 разів більше. Таке збільшення виробництва енергії з відновлюваних джерел, включаючи енергію з фотоелектричних установок, було б неможливим без залучення коштів ЄС, наприклад, за програмою OP&E та Регіональними операційними програмами. Ці кошти підтримували багато проектів, що реалізувалися зокрема й місцевими органами влади. Бюджет усієї програми OP&E (фінансувалася з Європейського фонду регіонального розвитку) становив 27,4 млрд євро, з яких 2,8 млрд євро планувалося на фінансування інвестицій, пов'язаних з енергетикою, а загальний бюджет на конкурси, пов'язані з охороною навколишнього середовища та протидією зміні клімату, включаючи ті, що пов'язані з відновлюваною енергетикою, склав 6,3 млрд євро.

Умовою для подання заявки на фінансову підтримку проектів енергетичного переходу була розробка та прийняття місцевими органами влади Планів низьковуглецевої економіки (пол. PGN — Plan gospodarki niskoemisyjnej). В результаті підготовки й реалізації публічних інвестицій зеленої трансформації територіальних громад було створено цей дуже важливий інструмент стратегічного планування для місцевого енергетичного переходу. Наразі переважна більшість муніципалітетів Польщі мають рішення про прийняття цього стратегічного документа. Його підготовка, фактично, передбачала необхідність зміни напрямків розвитку муніципалі-

тету. Серед багатьох інших важливих цілей розвитку місцевих органів влади набули значення зусилля щодо підвищення енергоефективності, зменшення попиту на енергію та збільшення частки відновлюваних джерел енергії у структурі споживання енергії.

Муніципальні інвестиції у сфері енергетичного переходу в Польщі спрямовані здебільшого на підвищення енергоефективності муніципальних ресурсів, а деякі з них спрямовані на зміну структури використовуваних джерел енергії, наприклад, шляхом збільшення використання відновлюваних джерел енергії. Їхньою метою також може бути підвищення незалежності від зовнішніх постачальників енергії, а отже, покращення енергетичної безпеки та підвищення стійкості польських муніципалітетів до енергетичних цінових шоків.

Фінансові обмеження є бар'єром, який сильно перешкоджає інвестиціям. У свою чергу, фінансовим чинником, що підтримував розвиток інвестицій у відновлювані джерела енергії в місцевих органах влади, є субсидії та кредити, доступні з державних коштів (вітчизняних та іноземних, переважно з фондів Європейського Союзу). Такі перешкоди, як, наприклад, бюрократія під час подання заявок гмін на отримання інвестиційної підтримки з державних коштів, є важливими для місцевих посадовців, але тиск місцевої громади, почуття відповідальності за турботу про природне середовище та необхідність забезпечення місцевих енергетичних потреб в електроенергії чи теплі «підштовхують» місцеву владу до дій, незважаючи на численні перешкоди.

Активізація інвестиційної діяльності місцевих органів влади у сфері відновлюваної енергетики та, в ширшому сенсі, зеленої трансформації, вимагає фінансової підтримки місцевих органів влади з державних коштів. Така підтримка для польських гмін вже доступна, наприклад, зі структурних фондів Європейського Союзу та з національного бюджету, але її масштаби, на думку місцевих органів влади, занадто малі. Муніципалітети конкурують за такі кошти та, в багатьох випадках, співпрацюють один з одним, але існує потреба збільшити кількість програм, що безпосередньо підтримують муніципальні інвестиції у сфері енергетики та збільшити виділення коштів на цю мету. Також слід усунути або пом'якшити обмеження в доступі місцевих органів влади до коштів (наприклад, бюрократичні) та бар'єри, які безпосередньо перешкоджають інвестиціям у сферу енерге-

тики та зеленій трансформації. Прискорення зеленої трансформації на локальному рівні вимагає залучення всіх зацікавлених сторін до цього процесу; однак роль місцевого самоврядування є вирішальною [2].

Висновки. За результатами проведеного дослідження можна констатувати вагому роль європейських органів влади локального рівня у реалізації зеленої трансформації, особливо в частині здійснення публічного інвестування.

Органи влади місцевого рівня мають глибоке розуміння локальних проблем та можливість їх виявити та усунути за умови належного фінансування, що, в свою чергу дозволить їм зробити вагомий внесок у процес пом'якшення кліматичних змін та пришвидшити зелену трансформацію.

Шляхами імплементації європейського досвіду публічного інвестування зеленої трансформації на локальному рівні в Україні можуть бути наступні:

- забезпечити розроблення якісних та реалістичних програм з охорони навколишнього середовища, що враховуватимуть стратегічні цілі Державної стратегії регіонального розвитку та включатимуть цілі зі здійснення публічного інвестування зеленої трансформації;

- заздалегідь знаходити й налагоджувати контакти з експертами у сфері екологічної та кліматичної оцінки публічних інвестицій зеленої трансформації на локальному рівні, експертами інженерно-технічного спрямування;

- посилювати експертизу органів місцевого самоврядування з правових та регуляторних питань, а також у сфері тендерів та закупівель;

- забезпечити проведення незалежної оцінки проектів зеленої трансформації (особливо оцінки фінансової стійкості та екологічних і кліматичних наслідків реалізації) при прийнятті рішення про здійснення публічних інвестицій у такий проект та після його завершення;

- налагоджувати співпрацю з національними та регіональними рівнями влади, оскільки така співпраця необхідна під час визначення пріоритетів та реалізації публічних інвестицій;

- підвищувати обізнаність населення щодо зеленого переходу та необхідності здійснення зеленої трансформації територіальної громади;

- враховувати, що публічні інвестиції органу місцевого самоврядування повинні приносити не лише економічні, а й соціальні та екологічні вигоди, які у довгостроковій перспективі можуть стати важливим елементом сталого розвитку територіальної громади;

- розвивати співпрацю з іншими територіальними громадами для спільного фінансування проектів зеленої трансформації, вигоду від яких може отримати кілька територіальних громад;

- здійснювати інвестиції/капітальні вкладення у енергозбереження та енергоефективність громадських та комунальних будівель, що дозволить у майбутньому знизити витрати на їх утримання;

- використовувати у роботі інтегровану ІТ систему у управлінні публічними інвестиційними проектами (DREAM), що допоможе уніфікувати інформацію про такі проекти та створити базу проектів як на місцевому рівні, так і в масштабах країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Wheeler C., Lafitte C., Kimura Y., Chatry I. Mobilising sustainable finance for regions and cities. *OECD Regional Development Papers*. 2025. 38 с.
2. Kata R.; Pitera R. Local Authority Investments in the Field of Energy Transition and Their Determinants (on the Example of South-Eastern Poland). *Energies*. 2023. 16(2). 819. DOI: <https://doi.org/10.3390/en16020819> (дата звернення: 25.10.2025)
3. Cerniglia F., Saraceno F. (eds). *Greening Europe: 2022 European Public Investment Outlook*. Cambridge, UK: Open book Publishers. 2022. DOI: <https://doi.org/10.11647/OBP.0328> (дата звернення: 15.10.2025)
4. Gawlikowska-Fyk A. «Rynek mocy – drogo, drożej, najdrożej». *Forum Energii*. 2022. URL: <https://www.forum-energii.eu/pl/blog/rynek-mocy-drogo-drozej-najdrozej>. (дата звернення: 15.10.2025)
5. Bending T., Delanote J., Dos Santos I., Gilson N., Guyot N., Harasztosi P., Kolev A., Martens A., Olejnik T., Schanz J., Sinnott E., Wolski M.. The state of local infrastructure investment in Europe EIB Municipalities Survey 2022-2023. *European Investment Bank*. 2023. 78 с.
6. World Bank. Poland Country Economic Memorandum: The Green Transformation in Poland – Opportunities and Challenges for Economic Growth. *Washington, DC: World Bank*. 2022. 136 с.
7. European Central Bank. *ECB Economic Bulletin*. Issue 1. 2025. 156 с.

8. EIB. The state of local infrastructure investment in Europe – EIB Municipalities Survey 2022-2023. 2023. DOI: <https://doi.org/10.2867/84744> . (дата звернення: 10.10.2025).
9. Forum Energii. «Gotowi Na 55%. Przewodnik Po Finansowaniu Transformacji Energetycznej Od 2021 r.» 2021. 32 с. URL: <https://www.forum-energii.eu/gotowi-na-55-przewodnik-po-finansowaniu-transformacji-energetycznej-od-2021-r-4> (дата звернення: 15.10.2025)
10. WiseEuropa. «Alternating Current. Landscape of Climate Finance in the Polish Energy Sector». 2020. 60 с. URL: https://wise-europa.eu/wp-content/uploads/2024/06/Alternating_Current_.pdf (дата звернення: 20.10.2025)
11. WiseEuropa. «Renovation. Landscape of Climate Finance in the Polish Buildings Sector». 2020. 41 с. URL: https://newclimate.org/sites/default/files/2021/01/NewClimate_WiseEuropa_I4CE_Renovation-in-Poland_Jan21.pdf (дата звернення: 20.10.2025)

REFERENCES:

1. Wheeler, C., Lafitte, C., Kimura, Y., & Chatry, I. (2025). Mobilising sustainable finance for regions and cities. *OECD Regional Development Papers*. 38 pp.
2. Kata, R.; & Pitera, R. (2023). Local Authority Investments in the Field of Energy Transition and Their Determinants (on the Example of South-Eastern Poland). *Energies*. 16(2). 819. DOI: <https://doi.org/10.3390/en16020819> (дата звернення: 25.10.2025) (accessed October 25, 2025) .
3. Cerniglia, F., & Saraceno, F. (eds). *Greening Europe: 2022 European Public Investment Outlook*. Cambridge, UK: Open book Publishers. 2022. DOI: <https://doi.org/10.11647/OBP.0328> (accessed October 15, 2025).
4. Gawlikowska-Fyk, A. (2022). «Rynek mocy – drogo, drożej, najdrożej». *Forum Energii*. Available at: <https://www.forum-energii.eu/pl/blog/rynek-mocy-drogo-drozej-najdrozej>. (accessed October 15, 2025).
5. Bending, T., Delanote, J., Dos Santos, I., Gilson, N., Guyot, N., Harasztosi, P., Kolev, A., Martens, A., Olejnik, T., Schanz, J., Sinnott, E., & Wolski, M.. (2023). The state of local infrastructure investment in Europe EIB Municipalities Survey 2022-2023. *European Investment Bank*. 78 p.
6. World Bank. Poland Country Economic Memorandum: The Green Transformation in Poland – Opportunities and Challenges for Economic Growth. *Washington, DC: World Bank*. 2022. 136 p.
7. European Central Bank. (2025). *ECB Economic Bulletin*. Issue 1. 156 p.
8. EIB. (2023). The state of local infrastructure investment in Europe – EIB Municipalities Survey 2022-2023. DOI: <https://doi.org/10.2867/84744> . (accessed October 10, 2025).
9. Forum Energii. (2021). «Gotowi Na 55%. Przewodnik Po Finansowaniu Transformacji Energetycznej Od 2021 r.». 32 p. Available at: <https://www.forum-energii.eu/gotowi-na-55-przewodnik-po-finansowaniu-transformacji-energetycznej-od-2021-r-4> (accessed October 15, 2025) .
10. WiseEuropa. (2020). «Alternating Current. Landscape of Climate Finance in the Polish Energy Sector». 60 p. Available at: https://wise-europa.eu/wp-content/uploads/2024/06/Alternating_Current_.pdf (accessed October 20, 2025) .
11. WiseEuropa. (2020). «Renovation. Landscape of Climate Finance in the Polish Buildings Sector». 41 p. Available at: https://newclimate.org/sites/default/files/2021/01/NewClimate_WiseEuropa_I4CE_Renovation-in-Poland_Jan21.pdf (accessed October 20, 2025) .